

Molnár Dániel¹: Megjegyzések a hatósági árverések kutatásának módszertani kérdéseihez

Kulcsszavak: *private auction, public auction, case law, limited precedent system, legal enforcement*

1. Bevezető gondolatok

Érdeklődőkkel zsúfolt terem, feszült hangulat, egymással versengő licitek és a mindenki által várt kalapácscsattanás. Az aukciók világát talán senkinek nem kell ennél részletesebben bemutatni, hiszen számos filmművészeti alkotásnak köszönhetően aukciókon történő személyes részvétel hiányában is ismerősek lehetnek az ilyen és ehhez hasonló jelenetek. Az árverés szó hallatán az emberek többsége jellemzően a műtárgyaukciókra asszociál, hiszen ezek élnek leginkább a köztudatban. Nem véletlenül példálózunk a magyar értelmező kéziszótárak is az árverésnek ezzel a típusával.² A műtárgyaukciók, tágabban a magánárverések azonban az árverések világának csupán egyetlen, bár gyakoriságuk nagyságrendjét tekintve tág szegmensét képezik, jóllehet ide tartoznak a ritkábban előforduló, a magánárverésektől számos tekintetben különböző és lényegesen kevésbé ismert hatósági árverések is. Talán nem túlzás azt állítani, hogy az árverések kapcsán a jogászok többségének szintén inkább az aukciók jutnak először eszébe, ám az is vitathatatlan, hogy a jog szemüvegén keresztül egészen másként tekintünk az árverésekre, mint laikusként. Jogi szempontból az árverés nem pusztán aukció, azaz egy esemény, hanem egy rendkívül sokoldalú *jogintézmény*, amely hatályos jogunkban és jogtörténetünkben egyaránt egyszerre jelent(ett) tulajdonszerzési módot, valamint egy olyan speciális eljárást, mechanizmust, amelyben a tulajdonos akként igyekszik – adásvétel útján – megválni egy meghatározott, tulajdonjoga tárgyát képező, többnyire ingó dologtól, hogy sem a vételárat, sem a vevő kilétét előre nem határozza meg, hanem mindkettő egymással konkuráló ajánlatok versenye folytán alakul ki. Ennek a látszólag világosnak, egyszerűnek, egyértelműnek tűnő *eljárásnak* a két altípusa a már említett magán- és hatósági árverés, amelyek sajátos jellegükön túlmenően előbb részletszabályok, majd elnevezés szintjén különültek el egymástól. Napjainkra az árverések, különösen a hatósági árverések tekinthetők az egyik legbonyolultabb, legkomplexebb – jogágakon átívelő – jogszabályi háttérrel rendelkező, egyúttal számos anyagi és eljárásjogi jogkérdést felvető értékesítési formának. Ehhez társul, hogy a jogrendszer különböző területein felbukkanó, hatósági árverésre vonatkozó szabályok egyáltalán nem

¹ Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, IV. évfolyam, jogász szak

² Ld. pl. BÁRCZI Géza – ORSZÁGH László: *A magyar nyelv értelmező szótára*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959. 66., EÖRY Vilma (szerk.): *Magyar értelmező kéziszótár diákoknak*. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2010. 44.

magától értetődőek, amely többek között abban tükröződik, hogy az utóbbi évek jogalkotása következtében számos, korábban az árverések immanensnek, jellegadónak tartott összetevője relativizálódott, megkérdőjeleződött. Következésképp napjainkban önmagában arról is nehéz állást foglalni, hogy fogalmi értelemben mit értünk, érthetünk árverés, illetőleg annak altípusa, a hatósági árverés alatt, hogy létezik-e egységes értelemben vett hatósági árverés, mint jogintézmény, vagy hogy az árverések e típusa karakterét tekintve mely jogághoz kapcsolható, ha és amennyiben egyáltalán elfogadjuk azt, hogy egyetlen jogághoz tartozónak tekinthető.

Ezzel összefüggésben feltétlenül rá kell mutatni arra a részben már említett tényre, hogy a hatósági árverésre vonatkozó szabályokat hiába keresnénk egyetlen jogszabályban. Az e tanulmány által vizsgált problémákat előrebecsátva kijelenthető, hogy a hatósági árverés egy olyan jogintézmény, amely vonatkozásában fokozottan kimutatható az a tendencia, amelyre a későbbi Ptk., azaz a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) Kodifikációs Bizottsága már az ezredforduló idején felfigyelt. Ez a tendencia a polgári anyagi jogi kódexen kívüli magánjogi szabályok szaporodása.³ Kijelenthető, hogy bár a magyar polgári anyagi jog idestova több, mint hat évtizede tartalmaz szabályokat a hatósági árverés kapcsán, az e jogintézménnyel összefüggő normák többségét Ptk.-n kívüli, ráadásul gyakran nem magánjogi tárgyú jogszabályokban találjuk, méghozzá a jogforrási hierarchia különböző szintjein. A hatósági árveréssel kapcsolatban, noha jogágakon átívelő karaktere miatt kétségtől kívül jogrendszerünk egyik *legsokoldalúbb* konstrukciójának tekinthető, meglehetősen *egyoldalú* kutatásokkal találkozunk a hazai jogirodalomban. Ez az egyoldalúság több szempontból is megragadható. Egyfelől, a hatósági árverést érintő problémákat többnyire (ám nem kizárólagosan) elméleti síkon, anyagi jogi összefüggésekben vizsgálták, s a kapcsolódó ítélkezési gyakorlat kevés figyelemben részesült. Másfelől az eladdig megjelent tudományos művek a hatósági árverésről jellemzően egy-egy jogág összefüggésrendszerében, rendszerint a polgári anyagi jog és a végrehajtási jog térréumán igyekeztek képet alkotni. Főként ebből az egyoldalúságból, a hatósági árverés komplex, több jogág szabályait és az annak alapján kialakult, sokszínű ítélkezési gyakorlatot szintetizáló kutatásának elmulasztásából adódnak a témát érintő, olyan alapvető kérdésekre kiterjedő hiányosságok, mint az, hogy fogalmi értelemben mit értünk hatósági árverés alatt, vagy hogy a hatósági árverés milyen speciális vonásokkal bír a magánárverésekhez képest. Ez a felismerés, a jogirodalomban tapasztalható

³ VÉKÁS Lajos: A Polgári Törvénykönyv első hét évéről. *Jogtudományi Közlöny*, 2021/3. 102.

mély hiátus felszámolása iránti elkötelezettség jelentett motivációt nem csupán e tanulmány megírásához, hanem a hatósági árverésekkel összefüggő kutatómunkám egészéhez is.

2. Hogyan és miért érdemes kutatni a hatósági árveréseket?

Egy ekkora nagyságrendű témakör, mint a hatósági árverések elméleti és gyakorlati kérdéseinek vizsgálata elképzelhetetlen a legfontosabb módszertani megfontolások rögzítése nélkül. Ennek amiatt érzem szükségét, mert meggyőződésem, hogy a világos, pontos és okszerű módszertan jelenti valamennyi tudományos munka szilárd alapját, lelkét, amely megítélésem szerint négy alapvető kérdésre adott választ foglal magában. Az első a kutatás által érintett téma kiválasztása és körülírása. A második – talán a legfontosabb – annak megindoklása, miért az adott témát választottuk a kutatás tárgyául. A harmadik kérdés a szűkebb értelemben vett módszertanra vonatkozik, méghozzá arra, hogy a kutatásunk tárgyául választott témát (és az azzal összefüggő kérdéseket) hogyan, milyen eszközökkel, módszerekkel vizsgáljuk. A negyedik, egyben utolsó azoknak a konkrét kérdéseknek – és nem hipotéziseknek – a megfogalmazása, amelyekre maga a kutatás épül. A tapasztalt kutatók azonban tisztában vannak azzal, hogy e kérdések sorrendje a gyakorlatban korántsem lineáris, hiszen a kutatás folyamata során visszatérően, sőt, a kutatómunka befejezését követően is formálódnak az e négy kérdésre adott válaszok. Ennek hátterében gyakran a terjedelmi kerethez történő alkalmazkodás problémája áll, amely a kutatót annak eldöntésére kényszeríti, hogy kutatási eredményei közül melyik(ek)ről számoljon be egyetlen műben, s melyeket rekeszen ki ebből. Az utóbbi alól jelen tanulmány sem jelent kivételt. Előrebocsátva az e fejezetben rögzített módszertani téziseket, szeretném hangsúlyozni, hogy a hatósági árverést, továbbá az ahhoz kapcsolódó ítélkezési gyakorlatot monográfiát érdemlő témának tartom, amellyel diplomám megszerzése után PhD-kutatás keretében is foglalkozni szeretnék. A téma kiterjedtsége és a terjedelmi keret szűkösége közötti feloldhatatlan feszültség mindazonáltal engem is arra kényszerített, hogy a témában végzett eddigi kutatómunkámnak csupán néhány jelentősebb, ám szükségképpen nem valamennyi eredményét hozzam nyilvánosságra. Ebben a fejezetben igyekszem részletes válaszokkal szolgálni arra vonatkozóan, hogy miért tartom napjainkban (is) kutatásra érdemesnek a hatósági árverés jogintézményét, milyen módszereket alkalmaztam eddigi kutatásom során (ide értve különösen a felhasznált források körét), illetőleg mely kérdéskörökkel kívánok foglalkozni a jövőben e téren.

2.1. A választott téma keretei, a hatósági árverések kutatásának kihívásai és az aktualitás kérdése

Noha a jelen fejezet bevezető részében elválasztottam egymástól a témaválasztás tisztázását (a téma körülírását) annak indokolásától, nem tagadom, hogy a kettő szorosan összefügg egymással, elvégre annak szükségképpen vannak konkrét indokai, miért meghatározott kérdésekről írunk egy adott témakörön belül. Emiatt nem is kívánom külön tárgyalni a kettőt, ráadásul a témaválasztás okait már az első fejezetben is érintettem, így e helyütt azokat az indokokat kívánom rögzíteni, amelyekről eddig nem esett szó. Először a dolgozat témájának lehatárolását tartom szükségesnek, e tekintetben pedig szeretném világosan leszögezni, hogy e mű fókuszában a hatósági árverések magyar jogi szabályozása és gyakorlata áll a hatályos jog és a jogtörténet terrénján egyaránt. A külhoni és magyar szabályok összevetésére csupán a hatósági árverésekhez kapcsolódó általános kérdésekkel (fogalmi keretek, kategorizáció, jogtörténet) összefüggésben térek ki mindenekelőtt két német nyelvterületű állam – Svájc és Németország – jogát érintően, figyelemmel arra, hogy hazai jogunk a polgári jog számos terén⁴ az európai jogrendszerek közül ezekkel mutat szorosabb rokonságot. A nemzetközi kitekintés mellőzésének (redukciójának) hátterében az a meggyőződésem áll, hogy a hatósági árverések nemzeti szabályozási modelljeinek vizsgálata Európa egyes országaiban és a világ más részein önálló tanulmányok tárgyát kell, hogy képezzék, mivel e kérdéskör nem tartozik szervesen e műhöz. Sőt, úgy vélem, a szűk terjedelmi keretek közé szorított dolgozat koherenciája feltétlenül megkívánja a két, önmagában is roppant szerteágazó téma – a hatósági árverések hazai és külhoni jogi alakváltozásai – közötti választást, amely a fentiekben kifejtett okokból előbbre esett. Hozzáteszem, hogy véleményem szerint távolról sem nyerünk kevesebbet a hazai joggyakorlat analízisével, mint külföldi szabályozások áttekintésével. Sőt, a nemzetközi szabályozási alternatívák kutatásának akkor látom értelmét, ha pontosan tudjuk, mely olyan, a magyar ítélkezési gyakorlatban jelentkező anomáliákra kívánunk megoldást találni, amelyet a jogalkotó eddig nem orvosolt.

Ami a témaválasztás okait illeti, az egyik első ezek között a hatósági árverések kutatásában rejlő *kihívás*, amely több szempontból ragadható meg. Egyfelől egy, az egyetemi tananyagot messzemenően meghaladó témáról van szó. Kijelenthető, hogy hatósági árverésekről a jogi felsőoktatás keretei között elsősorban és alapvetően a polgári anyagi jogi stúdium, azon belül a dologi jogi tanok keretében esik szó. A hallgató tanulmányai során tehát tulajdonszerzési

⁴ Így pl. a személyek joga vonatkozásában (erre nézve ld. BELLING, Detlev W. – SZÜCS Tünde: A német BGB általános része. *Forum: Acta Iuridica et Politica*, 2011/2. 5-29., a személyiségvédelem terén (erre nézve ld. SZILÁGYI Ferenc: A személyiség magánjogi védelmének dogmatikája a német jogban. *In Medias Res*, 2013/2. 347-380.), a dologi jog szabályai körében (erre nézve ld. ASSMANN, Dorothea – SZÜCS Tünde: A német BGB dologi jogi része. *Forum: Acta Iuridica et Politica*, 2012/2. 5-48.), valamint a bérleti szerződések terrénján (erre nézve ld. GÁRDOS Péter: Szerződésátruházás a német jogban. *Iustum Aequum Salutare*, 2022/1. 5-43.).

módként ismerkedik meg e jogintézménnyel, ráadásul ennél többet a magyar jogi karokon – a jogász osztatlan képzések tantervei alapján – nem is oktatnak a hatósági árverésekről, még kevesebbet a bírósági vagy adóvégrehajtási jogról, amelyek körében a hatósági árverések többségére sor kerül. Ugyanakkor a hatósági árverés távolról sem csupán tulajdonszerzési mód, hanem jogrendszerünk egyik legkomplexebb és legsokoldalúbb jogintézménye, amely a polgári jogon kívül számos más jogterületen is jelen van. Még az sem jelenthető ki, hogy a Ptk. a hatósági árveréseknek a legalapvetőbb szabályait rögzíti, hiszen csak a tulajdonszerzéssel összefüggésben tartalmaz rá vonatkozó rendelkezéseket és mindössze egyetlen, meglehetősen szűkszavú paragrafus erejéig. Semmit sem tudunk meg egyebek mellett arról, hogy a jogalkotó a polgári anyagi jog terrénumán mit ért árverés, illetőleg annak „hatósági” módozata alatt, kik az árverés alanyai vagy mi a hatósági árverés célja.

A hatósági árverések kutatásában rejlő kihívás másik oka az, hogy sem a hazai, sem a külföldi szakirodalom nem bővelkedik az e témával összefüggő forrásokban. E tekintetben fokozott hangsúlyt kívánok helyezni a tág értelemben vett (tudományterülettől független) szakirodalom kifejezésre, mivel kutatásom során – különösen az árverések általános jellemvonásai kapcsán – azt tapasztaltam, hogy a jogirodalmon kívüli szakirodalomban (pl. a közgazdaságtudományi művekben) vizsgáltak számos olyan kérdéskört, amelyet eddig jogi szerzők nem. Ennélfogva a hatósági árverések kutatása meggyőződésem szerint fokozottan nyitott, különböző tudományágak tudásanyagának befogadására, ötvözésére törekvő gondolkodásmódot, interdiszciplináris szemléletet kíván. Kutatásom, valamint e tanulmány tekintetében – a kihívás mibenlétéhez hasonlóan – az *interdiszciplinaritás* gondolata szintén többretegű jelentéstartalommal bír. Egyfelől szeretném kiemelni, hogy e dolgozat három tudományág – a jog-, a közgazdaság- és a történettudomány – ismereteiből táplálkozik, egyúttal közöttük tudástranszfer megvalósítására törekszik. Másfelől, bár kérdésfelvetései többsége polgári anyagi jogi jellegű, a hatósági árverések sokoldalú, jogágakon átívelő karakterének illusztrálása végett – mindenekelőtt a hatósági árverés fogalmi mibenléte, illetőleg jellemvonásainak, sajátosságainak bemutatása vonatkozásában – egyszerre több jogterület szabály- és tudásanyagát ötvözi.

Ami a téma *aktualitását* illeti, ezzel összefüggésben ugyancsak két értelmezési perspektívára szeretnék rámutatni. Kutatásaim alapján úgy vélem, elkülöníthetjük egymástól a hatósági árverések kutatásának gyakorlati és tudományos aktualitását. Az előbbi alatt azt a

körülményt értem, hogy a hatósági árverések jogrendszerünk szerves, élő szegmensét képezik,⁵ amely három kontextusban értelmezhető. Egyrészt vitathatatlan a hatósági árverések gyakorisága, amelyet a számadatoknál semmi sem jelzi jobban. E tekintetben a bírósági végrehajtások és az adóhatóság által fogatosított végrehajtások adatairól teszek rövid említést. A Magyar Bírósági Végrehajtói Kar (a továbbiakban: MBVK) statisztikai alapján önmagában a sikeres, lakóingatlanokra vonatkozó árverések száma átlagosan 1500-2000 körül mozog évente az elmúlt nyolc év adatainak összesítése alapján. Bár ez önmagában is relatíve magas számadatnak tekinthető, fontos megjegyezni, hogy ebből az adathalmazból hiányoznak az eredménytelen ingatlanárverésekre, valamint – az ingatlanoknál lényegesen gyakoribb – ingók árverésére vonatkozó számadatok, amelyek figyelembevételével mindössze a bírósági végrehajtás keretében fogatosított hatósági árverések száma eléri a több (tíz)ezret.⁶ A Nemzeti Adó- és Vámhivatal (a továbbiakban: NAV) ennél cizelláltabb statisztikai adatokkal rendelkezik. A NAV 2023. évi évkönyve alapján az adóhatóság országsszerte összesen 10.270 darab ingóárverést, továbbá 759 darab ingatlanárverést fogatosított.⁷ Másrészt fontos kiemelni, hogy a hatósági árverésekre vonatkozó jogi szabályozás korántsem tekinthető statikusnak vagy befejezettnek, amelyre maga a jogalkotó aktivitása enged következtetni: az idei év első- és második félévéből is találunk olyan jogszabályokat – törvényt és rendeleteket egyaránt –, amelyekben rendelkezéseket találunk a hatósági árverésekkel kapcsolatban. E körben említhető egyebek mellett az igazságügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2024. évi XVII. törvény, az egyes földügyi tárgyú kormányrendeletek módosításáról szóló 31/2024. (II. 22.) Korm. rendelet, valamint a közút területén veszteglő járművek elszállításának, tárolásának és értékesítésének szabályairól szóló 30/2024. (VIII. 22.) ÉKM rendelet. Harmadrészt, a hatósági árverések aktualitását az ítélkezési gyakorlat tapasztalatai szintén alátámasztják, hiszen a Kúria még 2023-ban is hozott ítéletet hatósági árveréssel összefüggő jogkérdésekről, ide értve a Kúria Pfv.I.20.690/2023/9. számú határozatát (BH 2024.6.135).

A téma tudományos aktualitása a hatóság árveréseket érintő jogirodalomban észlelhető hiányosságokból származik. Bár tapasztalataim szerint volt egy, nagyjából a kétezres évek első évtizedét magában foglaló időszak, amikor – feltehetőleg a Ptk. folyamatban lévő kodifikációja

⁵ HIDEG Milán István: Lakóingatlan árverése a koronavírus-járvány idején – Megengedett vagy sem? *Gazdaság és Jog*, 2021/10. 15.

⁶ Az MBVK ingatlanárverésekre vonatkozó statisztikai adatait tartalmazó táblázat elérésének helye: <https://mbvk.hu/3328/ingatlanal-kapcsolatos-egy-es-vegrehaj-tasi-cselekm-enyek-statisztikaja-2016-2024-q1/> (letöltés ideje: 2024. 10. 05.)

⁷ NAV Évkönyv 2023, 142-143. Elérés helye: <https://nav.gov.hu/kiadvanyok/evkonyvek> (letöltés ideje: 2024. 10. 05.)

okán – a dologi joggal, azon belül a tulajdonszerzési módokkal összefüggő tanulmányok többsége valamilyen formában érintette, vizsgálta a hatósági árverés jogintézményét, a későbbiekben határozottan alábbhagyott ez a tudományos érdeklődés. Ez a tendencia kétirányú volt: egyrészt a hatósági árverések kutatása a polgári anyagi jog területéről áttevődött a végrehajtási jogra, másrészt jogterülettől függetlenül drasztikusan csökkent a hatósági árveréseket érintő tudományos művek száma – olyannyira, hogy az utóbbi néhány évből összesen egy-két olyan tanulmányt találunk, amelyekben egyáltalán szóba kerültek a hatósági árverések, viszont egyetlen olyat se, amely kifejezetten e jogintézménnyel foglalkozott volna. Ehhez azt is hozzá kell tenni, hogy az ítélkezési gyakorlat vizsgálata az eddig megjelent szakmunkákban elenyésző figyelemben részesült, ráadásul mint azt e dolgozatban látni fogjuk, egyebek mellett még a hatósági árverésekkel összefüggő jogkérdésekben kialakult precedenseket sem vizsgálták eladdig tudományos igénnyel. Emiatt tanulmányomban, bár megkerülhetetlen az *elméleti tudás* áttekintése, fokozottan hangsúlyt kívánok helyezni a *gyakorlati tapasztalat*, vagyis az ítélkezési gyakorlat analízisére is. Ennek okairól a következő alfejezetben esik szó.

2.2. „Minden törvény vak, látóvá azt a bíró szeme teszi.”⁸ Gondolatok az ítélkezési gyakorlat kutatásának jelentőségéről és a tanulmány forrásainak köréről

Nehéz volna a címben szereplő – Marton Gézától származó – találó, ám kétségtelenül objektív gondolatnál megfelelőbb módon kifejezésre juttatni az ítélkezési gyakorlat jelentőségét egy jogrendszerben. A hatályos hazai jog kutatása (értelemszerűen témától függően) a jogirodalomban tapasztalható tendenciák tükrében napjainkban ma már szinte elképzelhetetlennek tűnik a releváns jogszabályok áttekintésén, ismertetésén túlmenően a bírói gyakorlat vizsgálata nélkül. Ennek hátterében több okot tudhatunk. Az első és talán legfontosabb a korlátozott precedensrendszer bevezetése 2020. április 1. napjától,⁹ amelyet talán túlzás volna az elmúlt évek hazai jogéletének fordulópontjának nevezni, ám vitathatatlanul lényeges állomásnak tekinthető. (Megjegyzendő továbbá, hogy ezt az elnevezést a törvénymódosítás miniszteri indokolása használja, jogszabályi szinten nem találkozunk vele.¹⁰) Fontos rámutatni ugyanakkor arra, hogy a precedensrendszer gondolata nem újkeletű. Egyrészt

⁸ LÁBADY Tamás: A bírói jogalkotás és alkotmánybíróági kontrollja. *Alkotmánybíróági Szemle*, 2010/1. 128.

⁹ A korlátozott precedensrendszer a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvény (a továbbiakban: Bszi.) módosításával az egyes törvényeknek az egyfokú járási hivatali eljárások megteremtésével összefüggő módosításáról szóló 2019. évi CXXVII. törvény 65-74. §§-ai útján vált a magyar jogrendszer, pontosabban az ítélkezési gyakorlat összetevőjévé.

¹⁰ FICSOR Krisztina – PATYI András: A jogegységi panasz eljárás mint a jogegység biztosításának eszköze a Kúria gyakorlatában. *Kúriai Döntések (BH)*, 2022/8. 1312.

az már az új Bszi.¹¹ megalkotását megelőző szakmai viták során napirendre került,¹² másrészt – noha a 2020. április 1. előtt született kúriai határozatok még nem bírtak jogi kötőerővel¹³ – a magyar bíróságok ítélkezési tevékenységétől egyáltalán nem idegen az egy-egy jogkérdés kapcsán kialakult gyakorlat érvényre juttatása iránti következetesség,¹⁴ harmadrészt a Kúriának (a Legfelsőbb Bíróságnak) több évtizedes múltra visszatekintő, az Alaptörvényhez hasonlóan már az előző alkotmányban is rögzített kötelezettsége a jogalkalmazás egységének biztosítása.¹⁵ Azon túl, hogy önmagában a reform szükségessége, előnyeinek és hátrányainak vizsgálata is élénken foglalkoztatja a szakirodalmat,¹⁶ az ítélkezési gyakorlat normatív erejének intézményesítése, vagyis a jogegységi panasz eljárás bevezetése¹⁷ következtében a tudományos kutatásokban előtérbe került a hazai, azon belül a kúriai ítélkezési gyakorlat elemzése.¹⁸ Elvégre ahhoz, hogy a jogegységi panasz eljárás központi kérdése, a kúriai precedenstől történő eltérés indokoltsága vagy indokolatlansága megállapítható legyen, ismerni kell magát a precedenst, amelynek a feltárása kétségtől bonyolult és időigényes folyamat. Ezt felismerve a Kúria többféle módon igyekszik az ítélkezési gyakorlatban tapasztalható tendenciák megismerésére, amelyben nem csupán végzett jogászok, hanem joghallgatók közreműködését is szívesen fogadják. Ide sorolható többek között a Bszi. által előírt¹⁹ joggyakorlat-elemző munkacsoportok működtetése, illetőleg a Mailáth György Tudományos Pályázat évente történő kiírása joghallgatók és bírósági dolgozók számára.

Megítélésem szerint, bár a jogegység biztosítása ezzel szorosan összefügg, a jogalkotónak a Kúriára mégsem kellene kötelezettséget rónia a joggyakorlat kutatása vonatkozásában, mivel

¹¹ Értve ezalatt a bíróságok szervezetről és igazgatásáról szóló 2011. CLXI. törvényt.

¹² POMEISL András József: A korlátozott precedensrendszer a bíróságok gyakorlatában. *Közjegyzők Közlönye*, 2023/2. 5.

¹³ KIS Roxána: A jogegységi panasz eljárás mint ultima ratio. *Polgári Jog*, 2022/7-8. sz. [14] bekezdés.

¹⁴ AUER Ádám – CSIBOR Ferenc – OROSZ Katalin – POLLNER Péter: A korlátozott precedensrendszer hatása a kúriai ítéletek hivatkozásaira. *Jogtudományi Közöny*, 2024/5. 230.

¹⁵ A Kúria e hatáskörére (kötelezettségére) vonatkozó rendelkezéseket az Alaptörvény lényegében szó szerint átemelte az előző Alkotmányból, vö. a Magyar Köztársaság Alkotmányáról szóló 1949. évi XX. törvény 47. § (2) bekezdését és Magyarország Alaptörvénye (a továbbiakban: Alaptörvény) 25. cikk (3) bekezdését.

¹⁶ Ld. többek között: OSZTOVITS András: Törvénymódosítás a bírósági joggyakorlat egységesítése érdekében – jó irányba tett rossz lépés? *Magyar Jog*, 2020/2. 72-80., VARGA Zs. András: Tíz gondolat a jogegységről és a precedenshatásról. *Magyar Jog*, 2020/2. 81-87., VIRÁG Csaba – VÖLCSEY Balázs: A korlátozott precedensrendszer és a polgári per jog kapcsolata. *Magyar Jog*, 2020/3. 125-135., TAHIN Szabolcs: Korlátozott precedensrendszer – alulnézetből. *Magyar Jog*, 2020/5. 266-275., SZABÓ Patrik: „Kicsit sárgább, kicsit savanyú, de a mienk.” – Gondolatok a korlátozott precedensrendszerrel az angolszász precedensjog és a bírói függetlenség tükrében. *Ars Boni*, 2021/1-2. 32-43., CSIBOR Ferenc: Reflexiók a jogegységi panasz kezdeti működésére, különös tekintettel az első indokolatlan eltérést megállapító jogegységi panasz határozatra. *Közigazgatás Tudomány*, 2023/1. 20-38., továbbá Pomeisl András József fentiekben hivatkozott művét.

¹⁷ FICSOR – PATYI: i. m. 1313.

¹⁸ Ennek oka, hogy kizárólag a legfelsőbb bírói fórum döntései bírnak precedenshatással, ld. FICSOR – PATYI: i. m. 1312.

¹⁹ Bszi. 24. § (1) bekezdés e) pont, 24. § (2) bekezdés, 25. §, 29-30. §§.

a Kúria elsődlegesen – ítélkezési tevékenységet folytató – legfelsőbb bírói fórum, s mint az országban egyetlen ilyen, jelentős ügyteher hárul rá.²⁰ Úgy vélem, a joggyakorlat kutatása a jogtudomány művelői feladatának kell lennie. Sőt, ez fordítva is elmondható: a jogtudomány társadalmi hasznosulásának fontos összetevőjét képezi a jogszabályi környezet vizsgálatán túlmenően a jogszabályok, jogintézmények érvényesülésének, az ítélkezési gyakorlatnak a tanulmányozása, a precedens feltárása. Az utóbbira törekvő, összefoglaló művek fontos támaszai lehetnek a jogalkalmazók – e dolgozat témaválasztása okán ide értve többek között a bírók, az ügyvédek és a végrehajtók – munkájának egyebek mellett az ítélelhozatal, a jogi képviselő, valamint a végrehajtási cselekmények foganatosítása során. Ez a meggyőződés képezi kutatásom fundamentumát, amely egyúttal természeténél fogva meghatározta a források kérdésében alkalmazott módszertan karakterét is. Noha a fentiekben már érintettem e problémát, e helyütt újfent szeretnék rámutatni arra a tényre, hogy a hazai jogtudományban – legalábbis a jogirodalmi tapasztalatok tükrében – a hatósági árverésekkel kapcsolatos jogviták ítélkezési gyakorlatáról rendkívül kevés konkrét ismeret áll rendelkezésünkre, legalábbis tudományos igényű *összefoglaló munka* e kérdéskört illetően eladdig nem született. Hangsúlyozni kívánom, hogy a terjedelmi keretek miatt e tanulmány okszerűen képtelen egymaga betölteni ezt az űrt. Mindössze arra elegendő, hogy felhívja a figyelmet magára a hiátusra, illetőleg betekintést engedjen a téma mélységébe, néhány, ám nem valamennyi kutatási perspektívájába.

Figyelemmel arra, hogy a hatósági árveréseket érintő jogirodalmi hiányosságok elsősorban az ítélkezési gyakorlat tapasztalatainak kutatása terén jelentkeznek, igyekeztem beépíteni dolgozatomba az – elsősorban a Kúrián kialakult – bírói gyakorlat vívmányait, összevetni a régi és az új Ptk. hatálya alatti bírósági határozatokat. Kutatásom során tehát az alapvető, elméleti jellegű témakörökben – úgymint a módszertan, a hatósági árverések jogrendszeren belüli alakváltozásai, a hatósági árverések fogalmi keretei, továbbá a hatósági árverések jogtörténete – okszerűen főként szakirodalmi forrásokra, míg az ítélkezési gyakorlat megismerése vonatkozásában döntően, ám nem kizárólagosan a bírósági határozatok indokolására támaszkodtam. Ennek oka, hogy az ítélet indokolása részletezi mindazon okokat, amelyekre a

²⁰ Önmagában 2023-ban 5.562 ügy fejeződött be a Kúrián, amely naponta (!) átlagosan 15 befejezett ügyet jelent. Forrás: Ügyforgalmi elemzés 2023. év, 123. o. Elérés helye: https://birosag.hu/sites/default/files/2024-04/ugyforgalom_2023.ev_.pdf (letöltés ideje: 2024. 10. 07.)

bíróság a döntését alapozza,²¹ következésképp ebben rejlenek a joggyakorlatot befolyásoló elvi tételek is.

2.3. Hipotézisek helyett célkitűzések – csupán a szavak játéka?

Sokat elárul egy kutatás produktumairól (illetve magáról a kutatóról is) az, hogy *hipotézisekről* vagy *célkitűzésekről* olvashatunk-e bennük. A két kifejezés ugyanis módszertani szempontból egyáltalán nem tekinthető egymás szinonimájának, jóllehet számos tudományos műben, különösen az egyetemi hallgatók által készített munkákban ennek a problematikájára jellemzően fel sem merül, rövid vizsgálatát azonban megkerülhetetlennek tartom. Meggyőződésem szerint a megfontolt kutató a téma kiválasztása és indokainak átgondolása után nem kezd el előzetesen kérdésekről elmélkedni, hanem előbb eldönti, milyen módszert szeretne alkalmazni a forráskutatás terepén. Ennek a sorrendnek a betartására azért van szükség, mert ezáltal elkerülhetővé válik az a hiba, hogy hipotézisekkel, azaz preconcepciókkal álljunk magához a kutatáshoz még azelőtt, hogy valamennyi potenciális (!) forrást összegyűjtöttünk volna. A hipotézisekre építő kutatói hozzáállás módszertani dilemmája abban rejlik, hogy ha tudjuk, mire szeretnénk választ találni, gyakran önkéntelenül is kirekesztünk olyan forrásokat, amelyek a bennünk már megfogalmazott preconcepciókkal nem állnak összhangban. Hogyha viszont nem előzetes elvárásokkal érkezünk egy témához, hanem hagyjuk, hogy a kutatás „maga építse fel magát” a források alapján, vagy másként fogalmazva, a kutatómunka során megismert információk nyomán fogalmazzuk meg *kérdéseinket*, ahelyett, hogy *hipotéziseinkhez* keresnénk forrásokat, akkor szemléletmódunk is lényegesen objektívebb lesz. Maradékaltalul objektív viszont szükségképpen nem lehet, elvégre magát a kutatómunkát is bizonyos problémák megismerése, megértése iránti szubjektív érzékenység, kíváncsiság indukálja, következésképp szükségszerűen vannak olyan, egyébként az adott témával összefüggő kérdések, amelyeket önkényesen rekesztünk ki a kutatásunkból. A lényeg, hogy e kirekesztő tevékenységet mindig megfelelően meg tudjuk indokolni.

Az utóbbi téziseket szem előtt tartva jelen tanulmányom elkészítéséhez nem hipotézisekkel láttam hozzá, hanem forrásokkal, célkitűzéseim meghatározását pedig hagytam szervesen formálódni. Szeretnék azonban arra is rávilágítani, hogy e meggyőződés több éves múlta visszatekintő kutatómunkám tapasztalatain kívül jelentős mértékben abból fakadt, hogy hallgatóként a hatósági árverésekről szó szerint semmilyen előzetes képzetem nem volt (nem

²¹ BENCZE Máttyás: A jogi döntések minőségének mérhetősége. In: JAKAB András – SEBŐK Miklós (szerk.): *Empirikus jogi kutatások*. Osiris Kiadó, MTA TK, Budapest, 2020. 519-531. 523.

lehetett), hiszen az egyetemi tananyag meg sem közelíti a jogrendszernek ezt a rendkívül összetett szegmensét, így eleve nehéz lett volna preconcepciókkal kezdeni a kutatást. Emiatt nem túlzás azt állítani, hogy a dolgozat tematikájának kimunkálása képezte a kutatómunka egyik utolsó fázisát. Jelenlegi és jövőbeni kutatásaim elsődleges és legfontosabb célja a hatósági árverés jogintézménye sokoldalú karakterének demonstrálása, egyfelől a tulajdonszerzés ezen egyedülállóan komplex módozatára nézve rendelkezéseket tartalmazó (jog)szabályok összegyűjtésével, másrészt a hatósági árverésekkel összefüggésben az ítélkezési gyakorlatban felmerült anyagi jogi problémák detektálásával.

3. Konklúziók

Önmagában abból, hogy a Ptk. mindössze egy paragrafus erejéig szentel figyelmet a hatósági árverésre vonatkozó szabályoknak, önkéntelenül arra következtethetnénk, hogy e jogintézmény elhanyagolható gyakorlati jelentőséggel rendelkezik, vagy legalábbis elméleti-dogmatikai kérdései oly egyértelműek, hogy azok a polgári anyagi jog térréjében nem igényelnek – vagy talán *érdemelnek* – többet három bekezdésnél. A látszat sokszor csal, nincs ez másként jelen esetben sem. A hatósági árverés valójában se nem jelentéktelen, se nem ellentmondástól, illetve problémáktól mentes konstrukció. Noha a Kodifikációs Bizottság a megújított szabályoktól a régi Ptk. hatálya alatt kialakult ítélkezési gyakorlatban felmerült jogkérdések megoldását várta – pontosabban *remélte* –, valójában a szabályozás továbbra is kifogásolható, amelyet a Ptk. hatálybalépése óta eltelt egy évtized alatt keletkezett bírósági határozatok ugyancsak megerősítenek. Mindez azt jelzi, hogy a hatósági árverés napjainkban is határozottan megérdemli, *megérdemelné*, sőt, igényli a jogtudomány és a jogalkotó figyelmét. Számos olyan kérdés vár még megválaszolásra, valamint újragondolásra, amelyet az eddigi kutatók vagy érintettek már, vagy amely kívül esett az eddigi vizsgálatok látóterén. Ez utóbbiak közé sorolom a hatósági árverések kialakulásához vezető több, mint kétezer évet felölelő jogtörténeti folyamat analízisét, továbbá a hatósági árverésekkel összefüggésben kialakult ítélkezési gyakorlat feltárását és elemzését. Az előbbieik közé sorolom – a jogintézmény sokoldalú karakterének illusztrálása végett – azon jogterületek releváns szabályanyagának áttekintését, amelyeken a hatósági árverések meghatározó szerepet töltenek be. Az e problémakörökre kiterjedő kutatómunka azonban elképzelhetetlen volna világos, pontos és okszerű módszertani megfontolások nélkül. E módszertan főbb csapásvonalainak vázolására törekedtem jelen tanulmány keretében.